

**FORMAREA COMPETENȚELOR DE ÎNVĂȚARE ȘI A ATITUDINILOR –
ASPECT METODOLOGIC AL PROCESULUI DE SOCIALIZARE
A COPIILOR DE VÂRSTĂ TIMPURIE**

Stela CEMORTAN

Institutul de Științe ale Educației

Teoria Noilor Educații lansată de ONU stabilește o serie de obiective fundamentale, care sunt unice în sistemul de învățământ din lume. Unul dintre aceste obiective este formarea competențelor de învățare înainte de școlarizare. Se consideră că dezvoltarea acestor competențe este importantă pentru debutul școlar. În acest scop, este obligatoriu ca copiii să obțină un anumit volum de cunoștințe pentru a-și forma unele competențe și atitudini necesare pentru procesul de învățământ din școală.

Cuvinte-cheie: competențe, atitudini, preșcolar.

**FORMATION OF LEARNING COMPETENCES AND ATTITUDES – THE METHODOLOGICAL
ASPECT OF THE PROCESS OF SOCIALIZATION AT CHILDREN OF EARLY AGE**

The theory of New Educations emitted by UNO, establishes a range of fundamental objectives which are unique for the world educational system. One of these objectives is the formation of learning competences before scholarly. It is considered that the development of these competences is important for the schooling debate. On this purpose it is compulsory for the children to study a certain volume of knowledge, to form some competences and attitudes necessary for the educational process in school.

Key-words: competences, attitudes, preschool.

Unul dintre obiectivele generale prevăzute de Teoria Noilor Educații lansată de ONU este pregătirea copiilor pentru școală prin *formarea competențelor și a atitudinilor*. În psihopedagogie e dovedit ca acest proces are un caracter continuu, începe în copilăria timpurie și evoluează pe parcursul vieții. El influențează în general personalitatea și contribuie direct la socializarea individului, la formarea și dezvoltarea competențelor sale de cunoaștere, a atitudinilor.

După cum susțin psihologii, *personalitatea desemnează acele însușiri psihice globale (de ansamblu) care ies în evidență în cadrul raportului dintre individul uman și societate*.

În perioada preșcolarității dinamica personalității depinde de mai mulți factori și decurge neuniform. S-a dovedit că ea depinde în fond de gradul de dezvoltare a celor trei categorii de procese psihice: cognitive, afective și reglative.

Prin interdependența lor activității copilului preșcolar i se asigură o unicitate specifică, deoarece dezvoltarea personalității lui depinde mult de nivelul dezvoltării acelor procese care contribuie indirect și la formarea competențelor de cunoaștere, de învățare.

Experimentul pedagogic efectuat pe parcursul anilor ne-a convins că în procesul de pregătire a copiilor pentru activitatea de învățare, pe lângă alte cunoștințe, competențe și atitudini ce li se formează copiilor în preșcolaritate, este necesar să li se formeze și *competențe de învățare*. Întru realizarea acestui scop un rol aparte revine procesului de *dezvoltare a operațiilor de gândire*. Iar *dezvoltarea operațiilor de gândire în vârsta copilăriei timpurii* derulează, după cum se știe, conform legii generale de însușire și interiorizare a acțiunilor de orientare exterioară și se realizează prin intermediul activității fundamentale pentru această vârstă – a celei de joc.

Conform concluziilor cercetătorilor încadrați în experimentul pedagogic organizat de noi în instituțiile preșcolare pilot, în această perioadă de dezvoltare a copilului familia și cadrele didactice au un rol decisiv.

Pe parcursul experimentului s-a evidențiat că în activitate, în dependență de tipul acțiunilor, de faptul cum decurge interiorizarea lor, gândirea copilului, care opera până în prezent mai mult cu imagini, trece treptat în vârsta preșcolară mare la operarea cu simboluri: cuvinte, cifre, litere etc. Or, fiecare trebuie pregătit pentru această etapă a vieții, prin care neapărat va trece, parcurgând o cale grea de la activitatea de joc la cea de învățare.

Deoarece activitatea de învățare, tipică vieții școlare, include procesul de lărgire a sferei de probleme accesibile gândirii logice, în vârsta preșcolară mare este necesar să se acorde o atenție deosebită dezvoltării cognitive a copilului, dezvoltare ce se află într-o strânsă dependență de însușirea cunoștințelor noi, care sunt prevăzute de Curriculumul școlii primare, la general, și al clasei I, în special.

Experimentul ne-a dovedit, de asemenea, că dobândirea cunoștințelor este una dintre condițiile obligatorii ale dezvoltării gândirii logice a preșcolarilor și competențele de învățare se dezvoltă la această vârstă treptat, în procesul de acumulare a cunoștințelor și de formare, în baza lor, a competențelor și a atitudinilor de angajare (efective, practice).

Activitățile experimentale efectuate în grădinițele pilot ne-au demonstrat și faptul că în procesul de formare a competențelor elementare de învățare o parte din cunoștințe copiii le obțin nemijlocit în viața cotidiană în mod independent, altă parte – prin activitatea și observațiile proprii reglate și orientate de către cei maturi (părinți și cadrele didactice). Educatorii au observat că numai lărgirea volumului de cunoaștere a copilului, luată aparte, nu poate stimula procesul de dezvoltare a gândirii lui, de dezvoltare intelectuală și nu-i poate forma comportamentul cognitiv. Acest lucru s-a confirmat și prin experimentul pedagogic efectuat de către cercetătorii din laborator în grupele mari și pregătitoare.

S-a dovedit că unii copii la finele preșcolarității încă nu sunt în stare să asculte atent și să înțeleagă explicațiile educatorului, să însușească la timp cunoștințele predate. Ei trebuie învățați să gândească creativ, să evidențieze acele legături și corelații de care depinde succesul activității lor în viitor. Activitățile practice efectuate în grădinițele experimentale ne-au convins că numai atunci când copilul se joacă și experimentează în mod independent el însușește prin propria activitate cunoștințele necesare și le include în procesul ulterior de dezvoltare a gândirii logice, de formare a competențelor, folosindu-le pentru soluționarea noilor sarcini, pentru formarea priceperii de a opera cu simboluri.

Operarea cu „simboluri”, după cum menționează și psihologul V.Muhina, cere să se facă abstracție de obiectele reale, să se lucreze cu substituenți ai obiectelor, să se utilizeze tehnologiile „modelării”.

Necesitatea formării competențelor de învățare și concluziile la care am ajuns în rezultatul experimentului pedagogic ne-au sugerat ideea elaborării unui set special de materiale didactice pentru preșcolari. Pe parcursul activităților experimentale ne-am convins că utilizarea caietelor didactice, a fișelor, a Abecedarului preșcolarului, tablourilor, imaginilor, jocurilor de masă și a altor materiale contribuie la formarea gândirii logice, că gândirea, formată cu ajutorul simbolurilor, este o gândire logică.

Or, dezvoltarea gândirii logice este o condiție obligatorie a procesului de pregătire a copilului pentru școală, de formare a competențelor de învățare, iar formarea competențelor de învățare la copil depinde, la rândul ei, și de realizarea corectă a sarcinilor practice, cognitive, care necesită operații de gândire logică.

Procesul educativ, care include implicit și dezvoltarea gândirii logice, permite ca copilul să poată evidenția mai ușor legătura dintre aspectele principale ale situațiilor și însușirile obiectelor, fapt ce are o importanță substanțială în formarea atitudinii pozitive față de activitatea de învățare, în speță, și a atitudinilor, la general.

În procesul experimentului pedagogic cercetătorii din laborator au acordat o atenție aparte și evidențierii modalităților de formare a atitudinilor la copii; astfel, au observat că competențele de învățare la debutul școlar pot fi de diverse niveluri (minim, intermediar sau avansat).

S-a concluzionat, de asemenea, că în formarea competențelor de învățare un rol important au cunoștințele (informația) și capacitățile, apoi procesului de formare a atitudinilor, funcția decisivă aparținând afectivității. Acest fapt este susținut și de cercetătorul I.Frățilă, care susține că „produsele proceselor psihice din categoria intelectului sunt imaginile psihice și ideile și, la rândul lor, aceste produse psihice constituie informația pe care subiectul o are despre realitatea obiectivă sau, altfel spus, cunoștințele privitoare la această realitate”.

Probele efectuate în scopul pregătirii copiilor pentru școală și al formării competențelor de învățare ne-au demonstrat de asemenea că pentru aceasta este necesară stabilirea unui coraport adecvat între procesele psihice din categoriile cognitive și cele ale afectivității. Am observat că deoarece afectivitatea are ca componenți emoțiile, sentimentele și pasiunile, *competențele de cunoaștere (de învățare) se formează prin intermediul unității realizate prin interdependența proceselor psihice concretizate prin existența convingerii.*

Importantă pentru noi a fost și concluzia psihologilor că convingerea este expresia implantării cunoștințelor (informației) în afectivitate, adică „expresia unei susțineri reciproce”.

Or, în procesul formării comportamentului cognitiv și a competențelor de învățare, cunoștințele (informația) transmise copiilor trebuie să aibă un suport cognitiv adecvat, deoarece dacă nu există o îmbinare a suportului afectiv cu cel cognitiv cu greu se formează competențele, iar cele formate pot fi clasificate ca necorespunzătoare.

Important este că atunci când există o unitate între procesele psihice intelectuale și cele afective, când *competențele formate la nivel elementar se includ în procesul psihic reglativ, ele se concretizează în existența atitudinii, care este și ea un element fundamental în procesul educativ-instructiv.*

Deci, *atitudinea este expresia implicării, implantării convingerii în procesul psihic reglativ* (îndeosebi în voință). Sau, mai bine zis, „atitudinea este expresia susținerii reciproce, adecvate dintre convingere și procesul psihic reglativ – voință”.

De aceea, pentru a forma chiar la nivel elementar competențele de învățare, e necesară nu doar o pregătire intelectuală și afectivă a copilului, dar și o *pregătire volitivă*, care are ca suport o convingere adecvată, corespunzătoare ce îi formează o *atitudine pozitivă față de învățare*, îi educă curiozitatea și dorința de a învăța, dragostea de carte, îi formează activismul. Or, dacă *atitudinea este prin ea însăși activism psihic*, ea nu poate fi o formă a pasivității, deoarece în cazul pasivității este vorba despre lipsă de atitudine.

În psihologie, prin conceptul de atitudine se face trecerea de la psihic în sensul de activitate psihică la ideea de psihic în sensul de ansamblu al însușirilor de personalitate. Nu întâmplător, prin cercetarea sa I. Frățilă susține că *atitudinea este de două tipuri*:

- atitudine de angajare, prin care subiectul trece la acțiunea afectivă, practică;
- atitudine ca abținere, prin care subiectul nu trece la activitatea practică, nu întreprinde o acțiune prin care se atinge un obiectiv (se îndeplinește o anumită sarcină). În acest caz, abținerea de a nu face ceva înseamnă un activism psihic situat la toate nivelurile posibile.

E cunoscută și concluzia psihologilor că un individ uman (în cazul nostru un preșcolar), format pentru activitatea practică de învățare, adică un individ uman cu adevărat civilizat este acela care dă dovadă atât de *atitudini de angajare*, cât și de *atitudini de abținere*. Deci, în scopul formării competențelor de învățare, copilul la debutul școlar, adică la finele preșcolarității, pe lângă un volum de cunoștințe și capacități trebuie să posede un nivel elementar de atitudini de angajare și abținere. Numai în atare cazuri putem aprecia pozitiv gradul de pregătire al copilului pentru școală, putem susține că preșcolarului i s-au format cele mai elementare competențe de învățare, bazele maturității școlare.

În concluzie putem menționa că experimentul pedagogic ne-a convins că procesul de formare a competențelor elementare de învățare în preșcolaritate:

- ✓ este un proces complicat și de lungă durată;
- ✓ el trebuie realizat treptat, pe parcursul preșcolarității în cadrul activităților practice cu obiecte, de joc și de comunicare;
- ✓ acest proces cere dezvoltarea în ansamblu a sferelor motivaționale, intelectuale, emoționale și a voluntarității;
- ✓ o condiție fundamentală a rezolvării cu succes a acestei probleme este parteneriatul familie-grădiniță-școală-comunitate;
- ✓ realizarea eficientă a acestui proces cere cunoașterea tehnologiilor educaționale moderne de către adulții preocupați de procesul pregătirii preșcolarilor pentru școală (cadrele didactice și părinții).

Bibliografie:

1. CEMORTAN, S. *Valențele educației preșcolare*. Chișinău: Stelpart, 2005.
2. *Curriculumul preșcolar. Educația și instruirea copiilor în instituțiile de diferite tipuri.* / Coordonator S.Cemortan. Chișinău: Lyceum, 1996.
3. *Curriculumul educației și instruirii copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în R. Moldova*. Chișinău, 2007.
4. FRĂȚILĂ, I. *Psihologia generală și educațională*. București: EDP, 1993.
5. RADU, I. *Psihologie socială*. Cluj-Napoca: Ene SRL, 1994.
6. БОЖОВИЧЬ, Л. *Личность и его формирование в детском возрасте*. Москва: Просвещение, 1968.
7. УСОБА, А. *Общение в детском садике*. Москва, 1981.

Prezentat la 09.04.2013